

ROZPRAWY MUZEUM
NARODOWEGO W KRAKOWIE
SERIA NOWA

PAPERS OF THE NATIONAL
MUSEUM IN KRAKOW
NEW SERIES

ROZPRAWY

PAPERS OF THE
NATIONAL
MUSEUM IN
KRAKOW

NEW SERIES
VOLUME V
KRAKOW 2012

ROZPRAWY
MUZEUM
NARODOWEGO
W KRAKOWIE

SERIA NOWA
TOM V
KRAKÓW 2012

**Komitet Redakcyjny „Rozpraw Muzeum Narodowego w Krakowie. Seria Nowa”
Editorial Committee of the “Papers of the National Museum in Krakow. New Series”**

Zofia Gołubiew, Maria Hussakowska, Krzysztof Stopka, Wojciech Suchocki, Joachim Śliwa,
Marek Świca, Jacek Tylicki, Marek Walczak, Antoni Zięba

**Redakcja „Rozpraw Muzeum Narodowego w Krakowie. Seria Nowa”
Editing of the “Papers of the National Museum in Krakow. New Series”**

Redaktor / Editor: Katarzyna Płonka-Bałus

Zastępca redaktora / Deputy Editor: Wojciech Marcinkowski

Sekretarze / Secretaries: Aleksandra Krypczyk, Anna Sobesto

Recenzenci / Reviewed by: Konrad Ajewski, Wojciech Bałus, Andrzej Borowski, Mariusz Bryl,
Marcin Fabiański, Piotr Franaszek, Irena Kossowska, Barbara Miodońska, Dariusz Nowacki,
Waldemar Okoń, Zenon Piech, Tomasz F. de Rosset, Michał F. Woźniak, Henryk Zaliński

Redaktor prowadzący / Leading Editor: Joanna Popielska-Michalczyk

Redakcja / Editing: Agnieszka Grzesiak-Kozina

Redaktorzy językowi / Language Editors: Jessica Taylor-Kucia (jęz. ang. / English),
Peter-Christian Seraphim (jęz. niem. / German), Lohann Gregory Ratajczyk (jęz. franc. / French)

Korekta / Proofreading: Agnieszka Fryz-Więcek

Tłumaczenia / Translations: Marcin Fijak [MF], Uta Hrehorowicz [UH],
Dominika Pietrzykowska [DP]

Korekta w jęz. angielskim / English Proofreading: Marta Herudzińska-Oświecimska

Opracowanie graficzne / Graphic Design: Zofia Łucka

Fotografie / Photographs: Jacek Świdorski, Paweł Czernicki, Andrzej Chęć, Karol Kowalik
(Pracownia Fotograficzna MNK / Photographic Studio of the National Museum in Krakow)

Korekta graficzna fotografii / Graphical Correction of Photographs: Katarzyna Wojdyła
(Pracownia Fotograficzna MNK / Photographic Studio of the National Museum in Krakow)

Wyłącznie odpowiedzialność za przestrzeganie praw autorskich dotyczących materiału ilustracyjnego
ponoszą autorzy tekstów.

Authors of the texts bear the sole responsibility for observing the copyright of the illustrations.

ISSN 1508–4302

© Muzeum Narodowe w Krakowie 2012

Druk / Printed by: Drukarnia Pasaż

Na okładce: Artur Grottger, Dyptyk *Rok 1863: Pożegnanie*, 1866, olej, deska, wł. Muzeum Narodowe w Krakowie

On the cover: Artur Grottger, Diptych *The Year 1863: The Leave-Taking*, 1866, oil on panel, property of the National Museum in Krakow

Spis treści / Contents

Od Redakcji	7
Editor's Note	10
ARTYKUŁY / ARTICLES	
Katarzyna Pisarek	
Dwie pieczęcie miejskie Wąwolnicy	15
Two Municipal Seals of Wąwolnica. Summary	24
Ałła Brzozowska	
Humanistyczna ideologia władzy w mowach politycznych i dekoracji malarskiej	
<i>Pontyfikału</i> biskupa płockiego Erazma Ciołka (Ms. Czart. 1212 IV)	27
Humanistic Ideology of Power in the Political Speeches and Painted Decoration	
of the <i>Pontifical</i> of the Bishop of Płock – Erazm Ciołek (Ms. Czart. 1212 IV). Summary	52
Alicja Kilijańska	
Kolekcja srebrnych łyżek Muzeum Narodowego w Krakowie – nabytki z lat 60. i 70. XX w.	57
The Collection of Silver Spoons (The National Museum in Krakow): Acquisitions in the 1960s–1970s.	
Summary	72
Janusz S. Nowak	
Hutnictwo szklane w dobrach podolskich rodów Sieniawskich, Czartoryskich i Tarłów.	
Michunki Lasowe, Stare Sioło, Berezówka, Latyczów (1721–1782)	83
Glass-Making on the Podolian Estates of the Sieniawski, Czartoryski and Tarło Families (Michunki	
Lasowe, Stare Sioło, Berezówka, Latyczów) in the Years 1721–1782. Summary	115
Aleksandra Krypczyk	
Czarna sukienka. Wizerunek Polki w twórczości Artura Grottgera	117
The Black Dress. The Image of the Polish Woman in the Works of Artur Grottger. Summary	128
Monika Paś	
Album ofiarowany Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu w 1874 r. przechowywany w zbiorach	
Działu Rzemiosła Artystycznego i Kultury Materialnej Muzeum Narodowego w Krakowie	137
The Album Given to the Polish Writer Józef Ignacy Kraszewski in 1874 – in the Collection	
of the Department of Decorative Art and Material Culture, The National Museum in Krakow.	
Summary	158
Janusz Pezda	
Młodzieniec z szafirem. O nieudanej próbie sprzedaży obrazu Rafaela <i>Portret młodzieńca</i>	167
A Youth with a Sapphire. On Unsuccessful Attempts to Sell Raphael's Painting <i>Portrait of a Youth</i> .	
Summary	178
PRACE KONSERWATORSKIE / CONSERVATION WORKS	
Wojciech Marcinkowski	
<i>Madonna z Rzepiennika Biskupiego</i> . Stan i perspektywa badań	181
<i>The Madonna of Rzepiennik Biskupi</i> . State and Perspective of Research	
Regina Klincewicz-Krupińska	
<i>Madonna z Rzepiennika Biskupiego</i> , późnogotycka rzeźba drewniana – badania i konserwacja	188
<i>The Madonna of Rzepiennik Biskupi</i> (a Late-Gothic Wooden Sculpture) – Research and Conservation	

Dorota Okrągła	
Duży format – duży problem? Konserwacja wielkoformatowych prac Stanisława Wyspiańskiego	211
Large Format – Large Problem? Conservation of the Large-Format Paintings by Stanisław Wyspiański	
Elżbieta Zygier	
Konserwacja obrazu Hipolita Lipińskiego <i>Procesja</i> ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie.	
Przykład działalności Pracowni Konserwacji Malarstwa i Rzeźby w Sukiennicach	229
Conservation of Hipolit Lipiński's Painting <i>Procession</i> from the Collection of the National Museum in Krakow as an Example of the Activity of the Painting and Sculpture Conservation Studio in the Sukiennice	
KOMUNIKATY / REPORTS	
Ingrid Flor, Wojciech Marcinkowski	
Eine Jan Wielki zugeschriebene Marienkrönung nach Veroneser Vorgabe. Die Ikonografie des „Veroneser Typus“	241
Koronacja Marii przypisywana Janowi Wielkiemu. Wzorzec ikonograficzny w Weronie i jego oddziaływanie	
Coronation of Mary Attributed to John the Great. Verona Iconography and Its Impact	
Alicja Kilijańska, Wojciech Marcinkowski	
<i>Srebrna Madonna</i> – dar prof. Tadeusza Dobrowolskiego	255
<i>Silver Madonna</i> – Donation by Professor Tadeusz Dobrowolski	
Halina Marcinkowska	
Édition du Musée Jasienski. Kilka uwag o publikacjach muzycznych Feliksa Jasińskiego	263
Édition du Musée Jasienski. A Few Notes on Feliks Jasiński's Music Publications	
Bożena Kostuch	
Ceramika użytkowo-dekoracyjna i rzeźba Leszka Dutki	275
Utilitarian and Decorative Ceramics and Sculpture by Leszek Dutka	
RECENZJE/ REVIEWS	
Katarzyna Płonka-Balus	
<i>Miniatures flamandes, 1404–1482</i> : le livre à peindre aux Pays-Bas bourguignons. À propos de l'exposition à la Bibliothèque nationale de France, du 6 mars au 10 juin 2012	293
<i>Miniatury flamandzkie, 1404–1482</i> : Książka ilustrowana w Niderlandach Burgundzkich.	
O trwającej od 6 marca do 10 czerwca 2012 wystawie we Francuskiej Bibliotece Narodowej	
<i>Flemish Miniatures, 1404–1482</i> : the Book Illustrated in the Burgundian Netherlands.	
On the Exhibition Held at the French National Library from 6 March to 10 June, 2012	
Wojciech Marcinkowski	
„Od van Eycka do Dürera. Staroniderlandzcy mistrzowie a malarstwo Europy Środkowej 1430–1530”.	
Brugia, Groeningemuseum, 28 października 2010 – 30 stycznia 2011	303
<i>Van Eyck to Dürer: The Influence of Early Netherlandish Painting on European Art, 1430–1530</i> .	
Bruges, Groeningemuseum, 28 October 2010 – 30 January 2011	
IN MEMORIAM	
Diana Błońska	
Feliks Kopera (1871–1952). Menadżer kultury, naukowiec i dydaktyk. W 60. rocznicę śmierci	317
Feliks Kopera (1871–1952). A Cultural Manager, Scholar and Educator. On the 60 th Anniversary of His Passing	

Od Redakcji

Piąty tom nowej serii *Rozpraw Muzeum Narodowego w Krakowie*, w przeciwieństwie do poprzednich, nie zawiera prac skupionych wokół jednego, przewodniego tematu, chociaż kilka spośród zamieszczonych w nim tekstów kontynuuje podejmowaną już wcześniej tematykę. Przypomnijmy, że tom czwarty poświęcony był dziejom i zbiorom Muzeum i Biblioteki Książąt Czartoryskich. Bogate zasoby Archiwum i Działu Rękopisów były wówczas przedmiotem badań Janusza S. Nowaka i Janusza Pezdy, których artykuły prezentowane są również w niniejszym tomie. Tym razem Janusz S. Nowak analizuje przechowane w Bibliotece Książąt Czartoryskich źródła pisane, dowodząc – wbrew opiniom pojawiającym się w literaturze przedmiotu – istnienia produkcji szkła w dobrach ukraińskich Sieniawskich, Czartoryskich i Tarłów już w latach 20. XVIII w. Pośrednio wskazuje to na rolę, jaką mogą odegrać archiwalia gospodarcze – coraz częściej wykorzystywane źródło wiedzy o kulturze dnia codziennego, ale także o dziejach twórczości artystycznej. Z kolei Janusz Pezda ujawnia nieznany epizod z dziejów *Portretu młodzieńca* Rafaela Santi. Dowiadujemy się, że w latach 1850–1852 sławny obraz znajdował się w Londynie i w Berlinie, gdzie podejmowano próby jego sprzedaży, które wymuszone były trudną sytuacją finansową Czartoryskich. Ponieważ wysiłki te nie przyniosły rezultatu, obraz wrócił do Hotelu Lambert, skąd przewieziony został w listopadzie 1882 r. do Krakowa. Znajdował się tam aż do chwili zaginięcia podczas II wojny światowej. Innym arcydziełem z kolekcji Czartoryskich, o którym była już mowa w poprzednim tomie *Rozpraw*, jest *Pontyfikał Erazma Ciołka*. W niniejszej publikacji zaprezentujemy Państwu istotne uzupełnienie podjętego tematu, będące głosem filologa klasycznego. Ałła Brzozowska interpretuje mowy polityczne biskupa, w których kreśli on obraz idealnego władcy, odnoszony na równi do adresatów mów (cesarza Maksymiliana I, papieży: Aleksandra VI, Juliusza II i Leona X) jak i tych, w których imieniu przemawiał: domu panującego w Polsce i na Litwie. Polemiczne mowy Erazma Ciołka reprezentowały polsko-litewską rację stanu w dyskusji z niechętną Jagiellonom propagandą, której często dawano posłuch na dworach europejskich. Sugestia Autorki, że temat idealnego władcy znajduje także odzwierciedlenie w ikonografii wykonanego na zamówienie biskupa *Pontyfikału*, wydaje się godna podjęcia przez historyków sztuki. Warto dodać, że celem samym w sobie jest badanie biografii i spuścizny pisarskiej biskupa płockiego, które winny się stać przedmiotem szczególnego zainteresowania – zwłaszcza w kręgu Pałacu Erazma Ciołka – niedawno otwartego Oddziału MNK.

Artykuł Katarzyny Pisarek przenosi nas do jednej z najstarszych osad w Małopolsce, którą jest Wąwolnica nad rzeką Bystrą (obecnie województwo lubelskie). Jego Autorce udało się skorygować chronologię odcisków miejskich pieczęci, przesuwając ich datowanie do 1424 r. Kolekcji srebrnych łyżek (XVII–XVIII w.) z Muzeum Narodowego w Krakowie poświęcony został artykuł Alicji Kilijańskiej, który stanowi cenną kontynuację i uzupełnienie opublikowanych przed sześćdziesięcioma laty badań Bronisławy Marekowskiej. O tym, że łyżki były czymś więcej niż tylko przedmiotami codziennego użytku, świadczą umieszczone na trzonkach sentencje, czyniące z nich ciekawe świadectwo dawnych oby-

czajów, podczas gdy dekoracja w postaci motywów heraldycznych i figuralnych pozwala ustalić ich miejsce w ogólnym procesie rozwoju stylów artystycznych.

U progu 2013 r. w 150. rocznicę powstania styczniowego (1863) w sposób szczególnie wspominamy Artura Grottgera. Nie bez znaczenia jest także fakt, że Muzeum Narodowe w Krakowie przechowuje reprezentatywny zbiór jego dzieł i tu też zorganizowano w minionych latach aż cztery wystawy poświęcone twórczości tego artysty. W nowym numerze *Rozpraw* Aleksandra Krypczyk omawia rolę Artura Grottgera w utrwaleniu się w polskiej świadomości zbiorowej zmitologizowanego wizerunku Polki jako „kapłanki narodowej religii – patriotyzmu”. Niewiasta w czarnym stroju okresu żałoby narodowej stała się na czas dłuższy bezalternatywnym wzorcem osobowym, do czego niewątpliwie przyczyniła się sugestywność wizji artystycznej Grottgera.

Nie sposób zapomnieć, że impulsem dla powstania Muzeum Narodowego w Krakowie był jubileusz pięćdziesięciolecia pracy pisarskiej Józefa Ignacego Kraszewskiego (1879). W Muzeum przechowywany jest zarówno znaczny zbiór dzieł plastycznych Kraszewskiego jak i pamiątki po nim; usprawiedliwia to uwagę, jaką poświęcamy osobie tego wybitnego pisarza, historyka i patrioty, obchodząc w bieżącym roku dwusetną rocznicę jego urodzin. Artykuł Moniki Paś prezentuje album подарowany Kraszewskiemu w dniu jego imienin 19 marca 1874 r. przez młodych literatów-pozytywistów, skupionych wokół Aleksandra Świętochowskiego i „Przeglądu Tygodniowego”. Album ten, będący zbiorem fotografii portretowych, przechowywany jest obecnie w Dziale Rzemiosła Artystycznego i Kultury Materialnej Muzeum Narodowego w Krakowie.

Pozostając w kręgu XIX-wiecznego Muzeum, wspomnijmy jeszcze – nawiązujący do studiów nad osobą i działalnością kolekcjonerską Feliksa Jasińskiego opublikowanych w trzecim tomie *Rozpraw* – komunikat Haliny Marcinkowskiej. Choć pasje muzyczne Feliksa Jasińskiego są powszechnie znane (odbył indywidualne studia w tym zakresie, komponował; w kręgu elity intelektualnej i artystycznej Krakowa cenione były jego interpretacje pianistyczne, przede wszystkim utworów Fryderyka Chopina), to jego działalność jako wydawcy muzyki współczesnej umknęła uwadze badaczy.

Jednym z bardziej znanych, często reprodukowanych i omawianych w literaturze fachowej gotyckich obrazów ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie jest *Koronacja Marii* – obraz w ramie relikwiarzowej pochodzi z Kaplicy Kuśnierzy przy kościele Mariackim w Krakowie. Komunikat Ingrid Flor i Wojciecha Marcinkowskiego stanowi próbę wskazania źródła dla schematu ikonograficznego zastosowanego w tym obrazie. Innego rodzaju zaskoczenie przyniesie zapewne lektura tekstu autorstwa Alicji Kilijańskiej i Wojciecha Marcinkowskiego o srebrnej *Madonnie z ratusza wrocławskiego*, dziele powstałym około 1420 r. *Madonna*, mimo że w minionym półwieczu była dwukrotnie ekspozowana, uznawana jest w najnowszej literaturze przedmiotu za zaginioną. Dzieło, choć okaleczone, przetrwało jednak II wojnę światową oraz zawirowania okresu powojennego, tak tragicznego dla zabytków dolnośląskich, i znajduje się w Dziale Rzemiosła Artystycznego i Kultury Materialnej Muzeum Narodowego w Krakowie.

Ostatni z komunikatów pióra Bożeny Kostuch jest komentarzem do tegorocznej wystawy Leszka Dutki, nestora krakowskiego środowiska artystycznego. Wystawa, zorganizowana w ramach cyklu „Galeria Żywa” w Gmachu Głównym Muzeum Narodowego w Krakowie, prezentowała zarówno rzeźby ceramiczne z lat 60. i 70. XX w., które przyniosły artyście uznanie krytyki i popularność wśród publiczności, jak i nowsze dzieła – obrazy i instalacje.

Rzetelne studia nad sztuką nie są możliwe bez współdziałania historyka sztuki z konserwatorem. Przedstawiciele tych dyscyplin naukowych stawiają przed sobą nawzajem zagadnienia, których rozpatrywanie prowadzi do pełniejszego poznania dzieła sztuki i w konsekwencji pomaga odtworzyć jego historyczny wygląd. Dlatego tak wielkie znaczenie przywiązujemy do publikowania w *Rozprawach* prac konserwatorskich. Regina Klincewicz-Krupińska i Wojciech Marcinkowski koncentrują swoją uwagę na *Madonnie z Rzeźbiennika Biskupiego* – drewnianej, monumentalnej rzeźbie z początku XVI w., przechowywanej w Dziale Polskiego Malarstwa i Rzeźby do 1764 r. Dobięająca końca konserwacja *Madonny* uwydatniła jej niezwykłą klasę artystyczną, a także wiele fascynujących szczegółów z zakresu kostiumologii, ikonografii, technik snycerskich. Prezentowany dwugłos o *Madonnie z Rzeźbiennika* jest zapowiedzią pokazu konserwatorskiego, przygotowanego przez Muzeum Narodowe w Krakowie na 2013 r.

Elżbieta Zygiel omawia konserwację znanego obrazu Hipolita Lipińskiego *Procesja Bożego Ciała* (Dział Nowoczesnego Polskiego Malarstwa i Rzeźby), sygnowanego i datowanego na 1881 r. Konserwacja wykazała, że podczas tworzenia obrazu doszło do zmiany jego kompozycji – artysta dosztukował kilkunastocentymetrowy pas płótna. Z kolei Dorothea Okrągła przedstawia problematykę konserwacji trzech prac Stanisława Wyspiańskiego z lat 1896–1904 – dwóch projektów witraży i przerysu jednego z renesansowych fryzów wawelskich (aktualnie eksponowane w galeriach Gmachu Głównego i Kamienicy Szkołańskich). Praca opisuje przewyciężanie trudności wynikających z nietrwałego charakteru podobraz (karton, kalka), użytych technik (pastel, akwarela), oraz znacznych rozmiarów dzieł poddawanych zabiegom. Przeprowadzenie konserwacji nie oznacza zresztą końca problemów muzealnika z „wielkoformatowymi” dziełami Wyspiańskiego. Osobną kwestię stanowi wskazanie optymalnego sposobu ich przechowywania, względnie eksponowania.

W dziale recenzji Wojciech Marcinkowski przedstawia omówienie wystawy „Od van Eycka do Dürera. Staroniderlandzcy mistrzowie a malarstwo Europy Środkowej 1430–1530”, która odbyła się w Groeningemuseum w Brugii na przełomie lat 2010 i 2011. Muzeum Narodowe w Krakowie wypożyczyło na tę wystawę cztery eksponaty, które były prezentowane pośród najważniejszych przykładów wymiany idei, artystów i dzieł sztuki pomiędzy dawnymi i nowymi centrami kulturalnymi Europy. Z kolei recenzja Katarzyny Płonki-Bałus dotyczy wystawy „Miniatures flamandes 1404–1482” (Bibliothèque national de France / Bibliothèque Royale de Belgique, luty – czerwiec 2012), niezwykle atrakcyjnej wizualnie i ważnej merytorycznie prezentacji niderlandzkiego malarstwa książkowego XV w., wykorzystującej najnowszą refleksję metodologiczną w tej dziedzinie.

Wzorem poprzednich tom piąty nowej serii *Rozpraw Muzeum Narodowego w Krakowie* zamyka dział *In memoriam*, a w nim praca Diany Błońskiej o prof. Feliksie Koperze (1871–1952). Przypadająca w tym roku sześćdziesiąta rocznica śmierci Feliksa Koperzy stanowi dobrą okazję dla przypomnienia dokonań tego – drugiego – spośród dyrektorów Muzeum Narodowego w Krakowie, który nie tylko przeprowadził je bezpiecznie przez okres obu wojen światowych, lecz także zarządzał nim w sposób absolutnie nowoczesny. Skuteczna zdolność łączenia pracy naukowo-dydaktycznej z działalnością, jak to dziś mówimy – menedżerską, winna być cenną wskazówką dla nas samych i dla przyszłych pokoleń, na których spocznie troska o Muzeum Narodowe w Krakowie.

Editor's Note

The fifth volume of the new series of *Papers of the National Museum in Krakow*, unlike its predecessors, does not comprise works centred around one leading theme, although some of the texts contained therein follow up on topics which have been discussed before. Let us recall that the fourth volume was dedicated to the history and collections of the Princes Czartoryski Museum and Library. The rich resources of the Archives and Manuscripts Department were then objects of studies by Janusz S. Nowak and Janusz Pezda, whose articles are also presented in this volume. This time, Nowak analyses the written sources preserved in the Princes Czartoryski Library, arguing – contrary to opinions present in the literature on the subject – that glass was already being manufactured on the Ukrainian estates belonging to the Sieniawski, Czartoryski and Tarło families in the 1720s. This indirectly indicates the potential role of economic archives – an increasingly frequently used source of knowledge about the culture of everyday life, but also about the history of artistic creativity. Pezda's text reveals an unknown episode in the history of Raphael's *Portrait of a Young Man*. We learn that in the years 1850–1852, the famous painting remained in London and Berlin, where attempts were made to sell it, due to the difficult financial situation of the Czartoryskis. Because these efforts proved unsuccessful, the painting returned to the Hotel Lambert, from where it was transported to Krakow in November 1882. It remained there until it went missing during World War II. Another masterpiece from the Czartoryski family's collection, which has already been mentioned in the previous volume of *Papers*, is the *Pontifical of Erazm Ciołek*. The present publication includes a valuable new contribution to this subject by a classical philologist. Ałła Brzozowska interprets the political speeches of the bishop, which paint a picture of an ideal ruler, referring in equal measure to the recipients of the addresses (Emperor Maximilian I, and the popes Alexander VI, Julius II and Leo X) and those on whose behalf he spoke: the ruling house of Poland and Lithuania. Ciołek's polemical orations represented the Polish-Lithuanian reason of state in the discourse with the propaganda, which was ill-disposed towards the Jagiellonian dynasty and which was often listened to in the courts of Europe. The author's suggestion that the theme of the ideal ruler is also reflected in the iconography of the *Pontifical*, custom-made for the bishop, seems worthy of consideration by art historians. It is worth noting that the objective here is to examine the biography and literary heritage of the bishop of Płock, which ought to be of particular interest especially in light of work in the Bishop Erazm Ciołek Palace – the newly opened branch of the National Museum in Krakow.

The article by Katarzyna Pisarek takes us to one of the oldest settlements in the Małopolska (Lesser Poland) region, namely to Wąwolnica on the Bystra River (at present in the Lublin region). The author managed to correct the chronology of the municipal seal imprints, dating them to 1424. The collection of silver spoons (17th – 18th centuries) from the National Museum in Krakow is the theme of Alicja Kilijańska's article, which constitutes a valuable follow-up and addition to Bronisława Marekowska's research published sixty years earlier.

The maxims engraved on the spoon handles, which make them an interesting testimony to ancient customs, attest to the fact that these spoons were something more than merely everyday objects, while their decoration in the form of heraldic and figurative motifs help to establish their place in the overall process of development of artistic styles.

At the beginning of 2013, on the 150th anniversary of the January Uprising (1863), we particularly remember Artur Grottger. It is not without significance that the National Museum in Krakow houses a representative collection of his works and in the past years has held as many as four exhibitions devoted to the creative output of this artist. In the new issue of *Papers*, Aleksandra Krypczyk discusses Grottger's role in the consolidation of the mythologised image of the Polish woman as a "priestess of the national religion – patriotism" in the collective consciousness of the Poles. The woman in black from the national mourning period remained for a long time an unparalleled role model, which was undoubtedly influenced by Grottger's suggestive artistic vision.

It is impossible to forget that the impetus for the creation of the National Museum in Krakow was the fiftieth anniversary of Józef Ignacy Kraszewski's writing career (1879). The museum houses both a significant collection of works of art by Kraszewski and his memorabilia, which justifies the attention that we devote to the person of this outstanding writer, historian and patriot, celebrating the bicentenary of his birth this year. The article by Monika Paś discusses the album donated to Kraszewski on his name day – 19 March 1874 – by young positivist writers centred around Aleksander Świętochowski and *Przegląd Tygodniowy [Weekly Review]*. The album, which comprises a collection of photographic portraits, is now preserved in the Department of Decorative Art and Material Culture of the National Museum in Krakow.

Remaining in the circles of the nineteenth-century Museum, let us also mention Halina Marcinkowska's report referring to the study on Feliks Jasiński and his activity as a collector, which was published in the third volume of *Papers*. Although Jasiński's musical passions are well known (he undertook individual studies in this area and took up composing; Krakow's intellectual and artistic elite appreciated his piano interpretations, especially of Frederic Chopin's pieces), his activities as a publisher of contemporary music eluded the attention of the researchers.

One of the most famous Gothic paintings from the collections of the National Museum in Krakow, frequently reproduced and discussed in the specialist literature, is *The Coronation of Mary*. The painting, in a reliquary frame comes from the Chapel of the Furriers by St. Mary's Church in Krakow. Ingrid Flor and Wojciech Marcinkowski's report is an attempt to identify the source of the iconography used in this image. Another surprising element is the text by Alicja Kilijańska and Wojciech Marcinkowski about the silver *Madonna* from the Wrocław town hall, a work created around 1420. Even though the *Madonna* was exhibited twice in the past half-century, it is considered missing in the latest literature on the subject. The work, though mutilated, survived World War II and the post-war turmoil, so tragic for the monuments of Lower Silesia, and is preserved in the Department of Decorative Art and Material Culture of the National Museum in Krakow.

The last report, by Bożena Kostuch, is a commentary on this year's exhibition of works by Leszek Dutka, a doyen of Krakow's artistic community. The exhibition, organized in the Main Building of the National Museum in Krakow as part of the "Living Gallery" series, presented both ceramic sculptures from the 1960s and 1970s, which brought the artist criti-

cal acclaim and popularity among the public, as well as more recent works – paintings and installations.

Thorough research on art is not possible without the cooperation of an art historian with a conservator. The representatives of these academic disciplines pose questions to one another, the consideration of which leads to a fuller understanding of the work of art and consequently helps to reconstruct its original form. That is why we attach so much importance to publishing articles on conservation works in *Papers*. Regina Klincewicz-Krupińska and Wojciech Marcinkowski focus their attention on *The Madonna of Rzepiennik Biskupi* – a monumental wooden sculpture from the early sixteenth century, housed in the Department of Polish Painting and Sculpture until 1764. The nearly finished conservation work on *The Madonna* has highlighted its remarkable artistic quality, as well as many fascinating details from the fields of costume art, iconography and wood carving techniques. The presented article on *The Madonna of Rzepiennik* is a prelude to the conservation exhibition, planned by the National Museum in Krakow for 2013.

Elżbieta Zygiel discusses the conservation work on Hipolit Lipiński's famous painting *Corpus Christi Procession* (Department of Modern Polish Painting and Sculpture), signed and dated to 1881. The restoration process showed that the composition of the work was changed while it was being painted – the artist lengthened it with a several-centimeter-long strip of canvas belt. Dorota Okrağła looks at the conservation of three of Stanisław Wyspiański's works from the years 1896–1904 – two stained-glass designs and a tracing of one of the Wawel Renaissance friezes (currently exhibited in galleries in the Main Building and in the Szolański House). The article describes overcoming the difficulties arising from the unstable nature of the painting support (cardboard, tracing paper), the applied techniques (pastels, watercolour) and also the substantial sizes of the works. Performing conservation work does not mean the end of the museum employee's problems with "large-format" works by Wyspiański. Another issue here is finding the best way of storing or displaying them.

In the review section, Wojciech Marcinkowski profiles the exhibition "Van Eyck to Dürer: The Influence of Early Netherlandish Painting on European Art, 1430–1530", which was held in Groeningemuseum in Bruges at the turn of the years 2010 and 2011. The National Museum in Krakow loaned four exhibits for this exhibition and they were presented among the most important examples of the exchange of ideas, artists and works of art between the old and new cultural centres of Europe. Meanwhile, the review by Katarzyna Płonka-Balus looks to the exhibition "Miniatures flamandes 1404–1482" (Bibliothèque National de France / Bibliothèque Royale de Belgique, February – June 2012), a very attractive visually and substantively important presentation of the Dutch book painting of the fifteenth century, reflecting the new methodology in the field.

As in the previous editions, the fifth volume of the new series of *Papers of the National Museum in Krakow* concludes with an *In Memoriam* section, which includes Diana Błońska's article on Professor Feliks Kopera (1871–1952). The sixtieth anniversary of Prof. Kopera's passing, which falls this year, provides a good opportunity to recall the accomplishments of this second director of the National Museum in Krakow, who not only guided it safely through the period of the two world wars, but also managed it in an absolutely modern way. His effective ability to combine research and teaching work with – as we say today – the managerial activity, should offer valuable guidance for ourselves and for future generations who will be responsible for the National Museum in Krakow. [DP]